

“ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ „

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΛΟΥΡΟΥ

Ἡ Σύγκλητος τῆς Ἀκαδημίας ἀπεφάσισε νὰ τιμῆσῃ ἐφέτος μὲ τὴν ἀνάθεση τοῦ Πανηγυρικοῦ τῆς ἡμέρας τὴν Τάξιν τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν, καὶ ἔτσι νὰ διακόψῃ τὴν παράδοσιν τοῦ προνομίου αὐτοῦ πρὸς ἀνήκει στυλῶν ἱστορικοῦς, τοὺς φιλολόγους καὶ τοὺς νομικοῦς. Ἐχουν γραφῆ καὶ λεχθῆ τόσα πολλὰ ἐπὶ 147 ἔτη γιὰ τὴν 25^η Μαρτίου, ὥστε εἶναι ἐπόμενο τὸ περιεχόμενον τοῦ λόγου ἐλάχιστα νὰ τροποποιῆται ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, καὶ μόνο ὁ βερμπαλισμὸς προσπαθεῖ νὰ ποιήσῃ τίς ἐπαναλήψεις.

Φαίνεται λοιπὸν πὼς ἡ Ἀκαδημία, ὕστερ' ἀπὸ τόσους ἀξιολόγους ὀμιλητὰς θέλησε νὰ δοκιμάσῃ ἴσως καὶ τῆς σεμνῆς Ἱατρικῆς τὴν θεώρησιν τῆς 25^{ης} Μαρτίου, καὶ νὰ ἀκουσθῆ καὶ αὐτῆς ἡ ἀπόπειρα τῆς ἐρμηνείας τοῦ Ἐθνικοῦ Γεγονότου πρὸς ἀποτελεῖ τὴν ἀφειρητῆ τῆς ἀφυπνήσεως τῶν Ἑλλήνων, ὕστερ' ἀπὸ 400 ἐτῶν φαινομενικὸ λήθαργον.

Θὰ ἐπιχειρήσω λοιπὸν νὰ παραμερίσω πρὸς στιγμὴν τὰ ἀνθρώπινα πατριωτικὰ αἰσθήματα, καὶ νὰ ἐπιστρατεύσω τὴν Ἱατρικὴν ἀντικειμενικότητα καὶ τὴν παρατηρητικότητα τῆς Ἱπποκρατικῆς κληρονομίας, καθὼς καὶ τὴν κλινικὴν σκέψιν, διαίσθησιν καὶ πείραν, γιὰ νὰ προσπαθήσω νὰ ἐκπληρώσω τὴν δύσκολη ἀποστολὴ πρὸς μὲν ἔλαχε.

Βαρειὰ ἄρρωστη ἡ Ἑλλὰς σιγοπέθαινε ποδοπατημένη ἀπὸ τὴν ἀτέλειωτην σκλαβίαν. Ὅλα τὰ μέλη της εἶχαν παραλύσει. Ὁ σπάνιος ξένος ἐπισκέπτης πρὸς τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος ἐπιχειροῦσε νὰ ἀνακαλύψῃ ἂν ὑπῆρχε πρᾶγματι ἀκόμη ἡ μυθικὴ χώρα, δὲν ἔβρισκε παρὰ ἐρείπια σκεπασμένα ἀπὸ τὴν σκόνην τῆς λήθης. Καὶ μόνο οἱ ἀνοιξιᾶτικοὶ ἀσφόδελοι καὶ ἡ πράσινη χλόη ξαναζωντάνευαν προσωρινὰ τὴν ψευδαί-

σθηση μιᾶς ἐλπίδος πὺν μὲ τὸ φθινόπωρο ἔσβηνε πάλι πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα.

Ὅποιοι ὅμως ἐκείνη τὴν ἐποχὴ κατώρθωνε νὰ ψηλαφήσῃ τὸν σφυγμὸ καὶ προσπαθοῦσε νὰ ἀκροασθῇ τῆς χλωμῆς ἐτοιμοθάνατης τὴν ἀναπνοή, δὲν μπορούσε παρὰ νὰ διαγνώσῃ πὺς τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων πὺν δημιούργησε τοὺς Παρθενῶνες καὶ γονιμοποίησε τὸν Εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ, ἀδυνατοῦσε νὰ δεχθῇ τὴν ἐξαφάνισή του. Τὸ ἀναμνηστικὸ ἄλλωστε, καὶ τὸ ἱστορικὸ τοῦ μεγάλου ἀρρώστου, ἔδειχνε σημεῖα ἐνθαρρυντικὰ τῆς καταπληκτικῆς ἀντοχῆς του. Στὴν μακρὰ ἱστορία της ἡ Ἑλλάς εἶχε περάσει ἀπὸ σκληρὰς δοκιμασίαις πὺν εἶχαν βαρεῖα τραυματίσει τὸν κορμὸ της, ἀλλὰ ἐν τούτοις δὲν εἶχε ποτὲ ὑποκύψει τὸ πνεῦμα της. Ὁ ἐξωτερικὸς φθόνος γιὰ τίς ἐκπληκτικὰς πνευματικὰς ἐπιτυχίαις της καὶ ἡ συχνὴ ἐσωτερικὴ ἀναστάτωση τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ἕλης της εἶχαν δημιουργήσει βέβαια προϋποθέσεις καὶ κινδύνους ξεπεσμοῦ. Τόση λάμψη πὺς ἦταν δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ στὸ διαπασῶν χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ξένη δυναμικὴ ἀντίδραση καὶ ἐσωτερικὴ κόπωση;

Ἀπὸ τότε ὁ ὄργανισμὸς τῆς Ἑλλάδος ἔμαθε καὶ συνήθισε νὰ ἀμύνεται.

Ἀλλὰ ἦταν ἐπόμενο στὴ μακρὰ ἱστορία της ὁ σωματικὸς ζυγὸς, σὰν προσωσινὴ βαρεῖα νόσος, νὰ μὴν κατορθωθῇ κάποτε ν' ἀποτραπῇ. Ἡ Ἑλληνικὴ ὅμως ψυχὴ οὐδέποτε ἐγκατέλειπε τὸν ἀγῶνα καὶ ποτὲ δὲν ὑπέκυψε στὴν δουλεία. Ἐγιναν ἴσως προσωρινοὶ ζωτικὸι συμβιβασμοὶ ἀπαραίτητοι γιὰ νὰ τρέφουν τοῦ ἀρρώστου τὸ κρυφὸ ὄνειρο τῆς ἀπελευθερώσεως.

Καὶ ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ γίνεται ἀντιληπτὸ τὸ διπλὸ φαινόμενον πὺν ἀπορρέει ἀπὸ τὴν θαυμαστὴ Ἑλληνικὴ ἰδιοσυστασία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα τῶν προτερημάτων της. Ἐνῶ δηλαδὴ ἡ πνευματικὴ ἰκανότης τῆς φυλῆς μας ξεπέρασε κάθε ἄλλη δημιουργικὴ ἀξία καὶ ἐπικρατεῖ ἀκόμα καὶ σήμερον σὰν σύμβολο φωτεινὸ τοῦ Παγκοσμίου πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ περιορίσθηκε κατὰ τίς κοσμοϊστορικὰς

ἀναλαμπές της στὸν ἀθλητικὸ μόνο θρίαμβο, χωρὶς νὰ φροντίξῃ νὰ στερεώσῃ καὶ νὰ κατοχυρώσῃ τὴν Ἐθνικὴ σημασία του.

Τὴν ἐποχὴ πού οἱ Ἕλληνες ἐδίδασκαν σκέψη, γράμματα καὶ τέχνη στοὺς βάρβαρους ἀκόμα λαούς, τὴν ἐποχὴ πού ἡ Ἑλληνικὴ σοφία θεμελίωνε ἀθρόα ἀθάνατα μνημεῖα, δὲν ἔγινε δυστυχῶς σύγχρονη προσπάθεια νὰ περιφρουρηθοῦν, καὶ νὰ καλλιεργηθῇ τοῦ μέλλοντος ἡ συνέχιση, οὔτε νὰ ἀξιοποιηθῇ ἡ δημιουργία γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως. Ὅπως ὁ αἰσιόδοξος ἄρρωστος, μόλις παύσουν οἱ πόνοι καὶ ὑποχωρήσει ὁ πυρετός, λησιμονεῖ τὴν ἀσθένεια καὶ ἐκτίθεται στοὺς κινδύνους πού τὸν караδοκοῦν, ἔτσι καὶ ἡ Ἑλλάς, μόλις περάσῃ τὸ ὀξὺ στάδιο τοῦ ἀγῶνος, παραδίδεται στὴν ἐπιπολαιότητα καὶ ἀψηφεῖ ἀσυλλόγιστα τὶς μελλοντικὰς συνέπειες.

Θὰ ἔλεγε κανεὶς πὼς ὅταν τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα μεταβάλλεται σὲ ὕλη, ἢ ὕλη, ὅπως ὁ ὑδράργυρος, ξεγλιστρᾷ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δάκτυλα.

Ἔτσι ἡ χρυσὴ λάμψη τοῦ 6^{ου} ἕως τὸν 4^ο αἰῶνα ὑποκύπτει κάποτε στὸν κατακτητὴ πού βρῆκε εὐκόλη λεία τὴν ἔλλειψη στοργῆς γιὰ τὰ κεκτημένα. Ὅχι ἐπειδὴ στέρεψαν οἱ πνευματικὰς δυνατότητες, ὄχι ἐπειδὴ λιγότεψαν οἱ ἰκανότητες, ἀλλὰ οἱ ἐσωτερικὰς ἔριδες καὶ ἡ ἀπίκορη ἀβελτηρία ἐμπόδισαν τὴν προστασία καὶ τὴν καλλιέργεια τῶν ἐπιτευγμάτων.

Ἴδου λοιπὸν μιὰ ἀναμφισβήτητη διαγνωστικὴ διαπίστωση στὸ ἱστορικὸ τῆς ἄρρωστης Ἑλλάδος. Ἄν ἔφθασε τόσες φορὲς στὸ χεῖλος τοῦ τάφου, τοῦτο ὀφείλεται στὴν ἀδιαφορία γιὰ τὸ μέλλον, στὸν πασσωδικὸ ὑποκειμενισμό καὶ στὸν ἀνυπόμονο ἀπικορισμό, ἐλαττώματα δηλαδὴ πού προκύπτουν ἀπὸ τὰ θαυμάσια πνευματικὰ προτερήματα τῶν Ἑλλήνων. Τὴν πνευματικὴ δηλαδὴ δημιουργικότητα, τὴν σπινθηροβόλο ἐξυπνάδα, τὸν ὀρμητικὸ ἐνθουσιασμό καὶ τὴν πάντα ἔτοιμη αὐτοθυσία ὅταν ξυπνᾷ ἡ ἐθνικὴ συνείδηση.

Καὶ διερωτᾶται ὁ παρατηρητὴς, πὼς διατηρεῖται καὶ ἐπιζῇ ἀκόμη καὶ σήμερα ἡ Ἑλλάς ὕστερ' ἀπὸ τόσες ἀσθένειες καὶ καταστροφές; πὼς πέρασαν τόσοι αἰῶνες χωρὶς νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ ἔνδοξη αὐτὴ γωνιά τῆς

γῆς, ἀφοῦ τόσες φορές δὲν κατώρθωσε νὰ σταθεροποιήσῃ τὴν ὑπόστασίν της ;

Στὴν ἀπορία αὐτὴ τὴν ἐξήγηση παρέχει ἡ 25^η Μαρτίου τοῦ 1821, πὸν ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴ τῆς ἀναρρώσεως, καὶ τὸ προμῆνυμα τῆς ἰάσεως ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν πόνο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ κάθε φορὰ πὸν ἡ Ἑλλάς ἀρρωσταίνει.

Πτωχὴ καὶ ἐξηντλημένη ἡ Ἑλληνικὴ ὕλη διαθέτει πάντα ἀλώβητη ψυχὴ. Παρ' ὅλες τὶς ὑλικὰς ἡττες ἡ Ἑλλάς νικᾷ πάντα μὲ τὸ πνεῦμα, καὶ ἐκεῖ ἔγκειται ἡ ἀξία της καὶ ἡ αἰτιολογία τῆς ἀντοχῆς της καὶ τῆς αἰωνίας ἐπιβιώσεώς της.

Τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων ἀνεκάλυψε τὴν σημασίαν τῆς Γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος ὅταν πρώτη δέχθηκε μέσα στὸν χῶρον τοῦ Αἰγαίου τὶς ἐπιδράσεις τῆς Ἀσίας πὸν ἔπειτα μὲ τὸ πρωτόγονο ἐμπόριο καὶ τὴν ναυτιλίαν της προώθησε μὲ τὴν δική της σφραγίδα πρὸς τὴν Εὐρώπην.

Ὅπως σὲ κάθε βῆμα τῆς μακρόχρονης Ἱστορίας του, τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα ὑπῆρξε «προγεφύρωμα» μὲ ρίζες ὄχι μόνον στὴν χερσόνησόν του, ἀλλὰ καὶ στὰ δικά του προγεφυρώματα πὸν εἶχαν ἀγκιστρωθῆ στὴν γύρω του Ἀνατολή. Τὰ μειονεκτήματα πὸν παρουσίαζε τὸ ἄγονο Ἑλληνικὸ ἔδαφος ἦταν ἐπόμενο νὰ ἐξουδετερωθοῦν ἀπὸ τὴν ἐξυπνάδα τῶν κατοίκων πὸν δικαίωσαν τὴν φήμην τοῦ πονηροῦ Ὀδυσσεύος καὶ τὴν ἀνδρεία πὸν ἐπιβάλλει ἡ αὐτοσυντήρηση.

Ἔτσι τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων ὥπλισε τοὺς μικρόσωμους Μαραθωνομάχους. Καὶ αὐτὸ ἐκίνησε τὶς ἐλαφροὺς τριήρεις στὴν Σαλαμίνα ὥσπου νὰ ξεσπάσουν ἀκατάσχετοι θριαμβευτικοὶ καταρράκτες τὰ ἄφθονα ἀριστουργήματα τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης. Ἀθηναία εἶναι ἡ χαρὰ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Σύνεση ἡγέτου, καὶ σῶμα στρατιώτου τῆς Σπάρτης τὸ ἰδανικόν. Ἔτσι ἡ ἱστορία ἔγινε θρόλος καὶ ὁ μῦθος ἱστορία.

Ἐνσαρκωμένο στὸν Ἀλέξανδρον τὸ πνεῦμα τὸ Ἑλληνικὸ ἔλυσε γόρδιους δεσμοὺς καὶ ἔφθασε στὰ βάθη τῆς Ἀσίας, λάβαρον πολιτισμοῦ.

Και συνεχίζει τὸ ἱστορικὸ τοῦ ἀρρώστου.

Κατώρθωσε ἡ στρατιωτικὴ Ρώμη νὰ κατακτήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος. Ἐνῶ ὅχι μόνο δὲν πέτυχε νὰ ἐπιβληθῇ στὸ πνεῦμα μας, παρὰ ἀντίθετα αὐτὸ τὴν ἐξεπολίτισε. Ὑπήρξαμε δάσκαλοι ἀκόμη καὶ ὅταν γίναμε σκλάβοι.

Ἐμεῖς διδάξαμε τοὺς σοφοὺς τῆς, καὶ τὰ ἀριστουργήματα τῆς δικῆς μας τέχνης προσπάθησε νὰ τὰ μιμηθῇ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ φθάσῃ ποτὲ τὴν δική μας ἀπόλυτη καλλιτεχνικὴ ἁρμονία.

Κατώρθωσαν οἱ ὀρθοὶ τῶν ἀσιατικῶν νομάδων νὰ διαμελίσουν τὸν κορμὸ μας καὶ ἐδέσποσαν στὰ χαρούμενα ἀλλὰ ἐγκαταλελειμμένα φεῦ ὑψώματα τοῦ ἐδάφους μας προσωρινὰ τυχάρπαστα κάστρα μεσαιωνικῶν ἡγεμονίσκων πὸν ὁ ἄνεμος τοῦ χρόνου ἔχει πρὸ πολλοῦ ἰσοπεδώσει. Ἐνῶ δὲν κατώρθωσε ποτὲ ἡ ὕλη νὰ ἀλλοιώσῃ τὸ πνεῦμα πὸν σὰν τὸν φοίνικα ἀναπηδᾷ ἀπὸ τὴν τέφρα.

Ποιὰ ὑπῆρξε λοιπὸν ἡ νίκη τῶν ἐμπρηστῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἢ τῶν ὀργανωμένων Δεγεῶνων ἢ ἐπιβολή, ὅταν στὰ σύνορα τῆς Εὐρώπης τὸ πνεῦμα τοῦ Κωνσταντίνου δημιουργοῦσε τὸ περίλαμπρο Ἑλληνικὸ ὀρθόδοξο κράτος τῶν Μακεδόνων Βυζαντινῶν, τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων;

Αὐτὸ τὸ πνεῦμα κατανοεῖ πρῶτο τὸ κήρυγμα τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης, ὅταν στὸν Ἀπόστολο Παῦλο προσφέρει τὸ παμπάλαιο βῆμα τῆς δικαιοσύνης στὸν Ἀρειο Πάγο. Ἀμαλαμώνεται τότε ὁ Παρθενὸν μὲ τὴν Ἁγία Σοφία καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς λυτρώνεται τελειωτικὰ ἀπὸ τὸν Λατῖνο κατακτητὴ. Ἔργα ὑψίστου πολιτισμοῦ, ἀποφασιστικὰ γιὰ τὸ πνευματικὸ μέλλον τοῦ κόσμου, ἐκκολάπτονται μέσα στὰ τείχη τῆς Βασιλίδος πόλεως, πὸν δυστυχῶς ὅμως πάλι ἡ ἀβελτηρία ἄφησε ἀφύλακτα. Καὶ ἔτσι, θῦμα τῆς ὕλης ὅταν ἔφθασε ἡ ἀποφασιστικὴ στιγμή τῆς ἱστορίας, τὸ φρούριο τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἔπεσε αἰτάνδρο.

Ἐνῶ διερωτᾶται πάλι ὁ ἐρευνητής:

Νικήθηκε ἄραγε ἡ Ἑλλάς;

Ἐξαιρέτως ἀνὰ τὴν ἱστορίαν, ἂν λαφύρα γένηται οἱ θησαυροὶ καὶ κατέπεσαν τὰ ὑλικά τεύχη, τὸ πνεῦμα πέταξε μὲ τὰ μεγάλα του φτερά ἀπὸ τὰ ἐρείπια καὶ ριζώθηκε σὲ ἄλλα παλάτια. Τὸ ἄσβεστο Φανάρι φώτισε πάλι τὸν κόσμον, καὶ κατέστησε τῆς Φλωρεντίας τὰ ἄνθη καὶ τῆς Βενετίας τὸν πλοῦτον Ἑλληνικὴν πνευματικὴν ἀποικίαν ποὺ ἐπλασαν τὴν Ἀναγέννησιν καὶ ἀπ' ὅπου ξεπήδησαν ἀναγεωμέτρους Ἑλληνικὴν πάλι ἀνθρωπιστικὴν διαστάσειν.

Ἐκείνη ὁμοίως καὶ τὴν ἐρειπωμένην Ἑλληνικὴν γῆν δὲν ἔπαυσε τὸ πνεῦμα νὰ ξετροπῶνται ἀπὸ τὰ μέσα ἀπὸ τὸ κρυφὸ Σχολεῖον καὶ τὴν Σπηλιὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Τὴν ἐποχὴν ποὺ ἡ «εὐλογία» σκόρπιζε τὴν φρίκην καὶ παραμόρφωνε τὴν ὄψιν τῶν ὀλίγων ποὺ ἐπίζοῦσαν, Ἑλληνες, ὁ Τιμόνης καὶ ὁ Πυλαρινός, πρωτοπόροι τῆς ἀνοσοβιολογίας, ἀνακαλύπτουν τὸν 17^ο αἰῶνα τὸν δαμαλισμὸν πολὺν πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀγγλο Jenner.

Στὰ πτωχὰ Ἀμπελάκια γεννιέται στὸ τέλος τοῦ 18^{ου} αἰῶνος ἡ συνεταιριστικὴ ἰδέα ποὺ ἀπὸ τότε κυριαρχεῖ στὸν κόσμον. Κάτω ἀπὸ τὰ ὄμματα τῆς κατοχῆς ἰδρύνεται ἐκεῖ Πανεπιστήμιον ποὺ ἀποδίδει πρῶτης γραμμῆς πνευματικὴν ἀξίαν τὸν Ἀνθίμου Γαζῆ, τὸν Νεόφυτον Δούκα, τὸν Βούλγαρον, τὸν Κωνσταντῆ.

Πῶς ἦταν λοιπὸν δυνατὸν νὰ μὴν ξεσπᾶσιν κάποτε τοῦ Δαβὶδ τὸ πνεῦμα ἐναντίον τῶν μυῶν τοῦ Γολιάθ;

Κάποια 25^η Μαρτίου ἀνατέλλει ὁλόθερμος ὁ ἥλιος ποὺ διαλύει τὰ χιόνια καὶ σὰν χαριστικὴ βολὴ κατὰ τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς σκλαβιάς προφητεύει τὴν γέννησιν τοῦ παραδειγματικοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ παρθενικά σπλάγχνα τῆς Μαρίας, καὶ τὴν Ἀνάστασιν τῆς μικρῆς τυραννισμένης φυλῆς, ἀπὸ τὰ τόσα «κόκκαλα» τῶν Ἑλλήνων.

Λέγεται πῶς τὸ λάβαρον τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ ἐξήγγειλε ἓνα θαῦμα. Ἐν τούτοις δὲν ἦταν θαῦμα. Ἦταν ἀναμενόμενη καὶ συνεπὴς ἡ νίκη τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἦταν ἡ ἀναγκαστικὴ ἐπιβολὴ τῆς αὐτῆς ἀλλὰ ἀδάμαστης Ἑλληνικῆς πνευματικῆς ἀξίας μὲ τὴν προστασίαν τοῦ Σταυροῦ.

Ἡ ἱστορία δημιουργεῖ βέβαια ὄργανα πὸν ὀνομάζονται ἥρωες. Οἱ Ἕλληνες ἥρωες ὁμως δὲν μεταχειρίζονται μόνο τὸ φεῦ ἀπαραίτητο ξίφος. Ρομφαία ὑπῆρξε πάντα τὸ πνεῦμα. Χωρὶς αὐτό, ἡ σωματικὴ ἀνδρεία τῶν ὀλίγων δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ νικήσῃ τὶς ὑπέρτερες στρατιᾶς τῶν πολλῶν. Χωρὶς αὐτό τὸ ἔμφυτο γνώρισμα τῆς φυλῆς μας, δὲν θὰ ὑπῆρχαν Μαραθῶνες, Θερμοπύλες καὶ ὑπερήφανη νικήτρια ἄμυνα. Χωρὶς αὐτό, τὸ σκοινὶ στὸ λαιμὸ τοῦ Πατριάρχου θὰ εἶχε πνίξει τὸν ἄνθρωπο καὶ ὄχι, ὅπως συνέβη, τὸν ἴδιο τὸν δῆμιο κατακτητῆ. Τὸ μαρτύριο τοῦ Ἀθανασίου Διάκου θὰ παρέμενε παράδειγμα ἀγριότητος, ἐνῶ ἔγινε σύμβολο λυτρώσεως. Στὸ Μανιάκι θὰ καταστρέφονταν μιὰ ἀπελπισμένη προσπάθεια, ἐνῶ τὸ κομμένο κεφάλι τοῦ Παπαφλέσσα ἔγινε ἡ θρυαλλὶς πὸν ἀναζωπύρησε τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα. Σὲ ποιοῦ ἄλλον Ἔθνος τὴν ἱστορία παρουσιάζεται τὸ φαινόμενο τοῦ Ὀδυσσεᾶ Ἀνδρουτσοῦ πὸν προσφέρει στοὺς Τούρκους, τοὺς πολιορκημένους μέσα στὴν Ἀκρόπολη ἀπὸ τὸν ἴδιο, δικὰ του πολεμοφόδια γιὰ νὰ προστατεύσῃ τὰ μάρμαρα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος πὸν ἄρχισαν νὰ τὰ μεταχειρίζονται οἱ Τούρκοι γιὰ νὰ κατασκευάζουν βόλια; Γιὰ τὸν ἀγράμματο Ἀνδροῦτσο καὶ τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ του μερικὲς ἐφήμερες Ἑλληνικὲς ζωὲς ἦταν λιγώτερο πολύτιμες ἀπὸ τὸ αἰώνιο Ἑλληνικὸ πνεῦμα τὸ σμιλευμένο μέσα στὰ μάρμαρα.

Πνεῦμα λοιπὸν ὑπῆρξε πάντα ἡ Ἑλλάς. Πνεῦμα καὶ δημιουργικὴ ἰδέα πὸν καὶ πάλι δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ νικήσῃ κραταιοὺς στρατοὺς στὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας. Θαύματα νομίσαμε πὸς ἔγιναν καὶ τότε, ἐνῶ δὲν ἦταν παρὰ οἱ φυσικὲς συνέπειες τοῦ πνεύματός μας, εὐλογημένες ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴ δικαιοσύνη.

Πνεῦμα, ἡ Ἑλλάς, ἀθάνατο καὶ ἐλεύθερο, πού, ὅταν ἀναλύονται προσεκτικὰ τὰ ἀνδραγαθήματα, παρέχει τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐπιβιώσεώς μας καὶ τῆς ἐπιτυχίας μας.

Αὐτὴ ἡ διαπίστωση πὸν ἀτέλειωτοι τόμοι ἔχουν ἐπανεπιλημμένως ἀναλύσει, ἐπιβάλλει σὲ μᾶς τοὺς σημερινοὺς κληρονόμους τῆς Ἑλλάδος καὶ στὶς μελλοντικὲς γενεές μας, πολλὰ σκέψεις καὶ πολλὰ ὑποχρεώ-

σεις. Τὰ παθήματα πρόπει νὰ γίνωνται μαθήματα καὶ ἡ αὐτοκρατική νὰ ὀδηγῇ σὲ χρήσιμα συμπεράσματα.

Ἡ 25^η Μαρτίου ἀποτελεῖ ἡμέρα λατρείας τῶν πατέρων μας ποὺ μὲ τὴν ζωὴ τους ἐξασφάλισαν τὴν δική μας ἐλευθερία. Ἀποτελεῖ ὅμως προπάντων σύμβολο Ἐθνικῆς συνειδήσεως γιὰ τὶς εὐθῦνες ποὺ ἐπιβάλλουν οἱ πηγές τοῦ ἡρωϊσμοῦ, δηλαδή οἱ Ἑλληνικὲς πνευματικὲς ἀξίες.

Μ' αὐτὲς ἔζησε καὶ μ' αὐτὲς θὰ ζήσῃ ἡ Ἑλλάς καὶ αὐτὲς ἀποτελοῦν τὰ ἐθνικὰ προϊόντα τῆς καὶ τὴν ἀκατάλυτη περιουσία τῆς. Ἄς τὴν παραλάβουν μὲ εὐλάβεια οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος μὲ ὅλη τὴν συνείδηση τῆς ἱερότητός τῆς. Ἄς κατανοήσουν ὅτι τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀποκτιῶνται παρὰ μὲ τὸ τίμημα τῶν ἀτομικῶν ὑποχρεώσεων καὶ εὐθυνῶν καὶ τὴν ἀγνόητα τοῦ παραδείγματος. Καὶ αὐτὲς οἱ ἀπαράβατες ἀρχές τῆς παγκόσμιας ἀνθρωπιστικῆς φιλοσοφίας, ἅς μὴν ξεχνοῦν πὼς ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν πηγαία Ἑλληνικὴ δημιουργικὴ σκέψη.

Σήμερα ποὺ τὰ κράτη καλοῦνται σὲ στενὴ κοινὴ συνεργασία, σήμερα ποὺ ὁ τεχνικὸς ἐξοπλισμὸς κατέκτησε τὴν ἀπόσταση καὶ τὸ διάστημα, σήμερα ποὺ πολλοὶ φραγμοὶ ἔχουν διασπασθῆ καὶ ποὺ ὁ ἄνθρωπος, ἀδιάκοπα ἀμυνόμενος κατὰ τοῦ δαίμονος τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀναζητεῖ κάθε εἶδος καταφύγιο, τὸ ἀθάνατο πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων, ἀκράδαντα βεβαιωμένο ἀπὸ τὴν Ἱστορία, προορίζεται πάλι νὰ μεγαλοουργήσῃ ἐφ' ὅσον τὰ ἐλαττώματα τῶν προτερημάτων μας δὲν ἀνακόψουν τὴν ραγδαία ὀρμὴ του. Τὸ πνεῦμα ποὺ κληρονομήσαμε καὶ ποὺ ὠδήγησε στὴν 25^η Μαρτίου, πρόπει πάλι νὰ πρωτοστατήσῃ καὶ νὰ ἀποτελέσῃ τὴν μεγάλη παρηγοριὰ τοῦ ἀνθρώπου μέσα σὲ ἓνα κόσμον ὅπου ἡ μηχανὴ ἀπειλεῖ νὰ καταστρέψῃ τὴν ψυχὴ. Οὔτε ἡ ἐδαφικὴ ἔκταση τῶν κρατῶν, οὔτε τῶν κατοίκων ὁ ἀριθμὸς, οὔτε τῶν στρατῶν τὰ ὅπλα μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μὲ τὴν δύναμη τῆς δικῆς μας ἀνθρωπιστικῆς πνοῆς ποὺ διέσπασε ἀπόρθητα τείχη, ἐκλόνησε κραταιὰς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐγονιμοποίησε καὶ ἐγαλούχησε τὴν ἀνθρώπινη διανόηση. Οἱ λίγοι κάτοικοι τῆς χώρας μας ἀπέναντι στὰ δισεκατομμύρια τοῦ πλανῆτου,

βλέπουμε πόσες διεθνείς δόξες κατορθώνουν ακόμη και σήμερα να παράγουν, όταν καλλιεργοῦν τὶς πραγματικὲς δυνατότητές μας.

Ἐίμεθα λίγοι μέσα στὸ μείγμα τῶν λαῶν, ἀλλὰ ἀποτελοῦμε τὸ ἀπαραίτητο καρὸνκευμα ποὺ ἀποδίδει τὴν παγκόσμια γεύση.

Ἐπὸ τὸ ἐπίσημο τοῦτο βῆμα ποὺ περιβάλλεται ἀπὸ τοῦ Προμηθέως τὴν πύρινη συμβολικὴ θυσία, καὶ προστατεύεται ἀπὸ τὴν Θεὰ τῆς Σοφίας, διακηρύσσεται ἄλλη μιὰ φορά, σήμερα 23 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1968, παραμονὴ τῆς ἡμέρας τῆς Χριστιανοσύνης καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ μεγαλείου μας, ἡ πίστη μας πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐμᾶς, περαστικούς, ἃς μᾶς ἀκούσουν οἱ νέοι ποὺ καλοῦνται νὰ τὸ περιφρουρήσουν σὰν τὸ ἱερώτερο καὶ πολυτιμότερο προνόμιό τους, νὰ τὸ καλλιεργήσουν καὶ νὰ τὸ προαγάγουν σὲ ὕψος, σὲ βάθος καὶ σὲ πλάτος, ὥστε νὰ ὠφελήσουν, ὅπως πάντα ὠφέλησαν οἱ Ἕλληνες, τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν μικρὰ ἀλλὰ μεγάλη Πατρίδα μας. Ζήτω ἡ Ἑλλάς.
